

СЕРЕДНІЙ КЛАС В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Середній клас є не лише основою стабільності суспільства, але й суспільним суб'єктом, зацікавленим у підтримці інститутів, здатних її забезпечувати та захищати, насамперед – інституту права. У прагненні стабільності суспільства середній клас зацікавлений також у запобіганні його поляризації за будь-якою ознакою (майновою, етнічною, конфесійною тощо), тобто – в забезпеченні соціальної солідарності та дотриманні прав і свобод людини і громадянина (верховенстві прав особистості). У цих вимірах середній клас зацікавлений у правовому та соціальному характері держави – оскільки лише така держава здатна через безумовне дотримання прав і свобод людини і громадянина забезпечити соціальну солідарність. Отже, можна стверджувати, що середній клас є соціальною основою громадянського суспільства, суть якого полягає у просуванні та захисті засад демократії, верховенства права та яке протистоїть будь-яким посяганням на права громадян, у т.ч. з боку держави [1].

У світі близько 3,7 мільярда чоловік належать до середнього класу, що становить 48 % населення. Ще 2,5 % - багатії, а решта - бідні або заробляють достатньо, але не вважаються середнім класом, пише Washington Post. Ознакою економічно розвиненого суспільства є наявність 50 – 60 % середнього класу.

Якщо шукати в Україні центри системної локалізації середнього класу за критеріями доходу, то дуже легко заплутатися. Наприклад, представників цього прошарку багато в ІТ-індустрії: вони і заробляють чимало, і зазвичай мають цілком ринкову, орієнтовану на розвиток свідомість та відповідний спосіб життя. Менеджери середньої ланки в середньому та великому бізнесі також цілком можуть відповідати і економічним, і ментальним критеріям. А от про малих підприємців такого не скажеш, принаймні не про всіх. За даними Держстату, дві третини з них – торговці. Як правило, це люди, яким на думку не спадає нічого, окрім як купити дешевше й продати дорожче. В Україні можна часто зустріти таких людей. Вони зациклені на фізіологічних і безпекових потребах, навіть якщо ступінь їх задоволення достатньо високий [2].

Дуже складно знайти представників середнього класу в державному секторі. Йдеться навіть не про низькі зарплати. Візьмемо, наприклад,

держпідприємства. За даними Мінекономрозвитку, у 2018 році середня частка державного сектору в економіці становила 8,9 %. При цьому за доходом 8,2 %, за активами 15,2 %, за чисельністю працівників 12 %. Тобто в держкомпаніях активів порівняно багато, а доходу вони генерують порівняно мало, що є ознакою неефективності [3].

Важко знайти представників середнього класу і в олігархічному бізнесі (звісно, не без винятків). Олігархи не звикли вести бізнес за правилами конкуренції, тому часто не стимулюють прогресу ні власних компаній, ні працівників у них. У таких компаніях часто немає ні внутрішніх соціальних ліфтів, ні налагодженої системи сприяння розвитку. Вони розглядають свої активи як дійну корову, яку не треба ні годувати, ні вирощувати, а працівників – мало не як кріпаків. Це пригнічує і сам бізнес, і людей, які в ньому працюють, не наважуючись піти. Якщо олігархи й пробують розвивати бізнес, то це виходить у них надзвичайно незграбно, бо їхня ментальність і розвиток – взаємовиключні поняття. Тому що не можна поставити на рейки розвитку бізнес, створений на зовсім неринковій, неконкурентній, а часто й злочинній основі [2].

Формування середнього класу в Україні має й суспільно-історичний вимір. Революція гідності за своєю ідеологією була маніфестацією середнього класу, вона об'єднала його представників незалежно від рівня доходу. Волонтери, активісти, вояки-добровольці, яких породила революція, – це цвіт середнього класу, люди, які готові покласти своє життя і здоров'я на задоволення потреб найвищого рівня відповідно до піраміди Маслоу. У такому ракурсі можна сказати, що за останні п'ять років середній клас в Україні добряче зріс [3].

Отже, середній клас є не лише основою стабільності суспільства, але й суспільним суб'єктом, зацікавленим у підтримці інститутів, здатних її забезпечувати та захищати, насамперед – інституту права. Середній клас в Україні розвивається, але досить в низькому темпі. Без середнього класу неможливе громадянське суспільство, а без останнього – правова держава, оскільки правова держава і громадянське суспільство є взаємозалежними і взаємозумовленими явищами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Середній клас України: уявлення і реалії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Seredn_klas.pdf (дата звернення 16.03.2024).

2. Золота середина. Де шукати та як розвивати середній клас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/zolota-seredyna-de-shukaty-ta-iak-rozvyvaty-serednij-klas/> (дата звернення 16.03.2024).

3. Середній клас в Україні скорочується. Що ще стало відомо з нової доповіді Програми розвитку ООН? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/serednij-klas-v-ukrayini-skorochuyetsya-sho-she-stalo-vidomo-z-novoyi-dopovidi-programi-rozvitku-onn> (дата звернення 16.03.2024).